

SANAT DÜNYASI

Yöneten: AYHAN TURAN

Büyük bir bestecinin ölüm yıldönümü

George Gershwin 30 yıl önce bir ameliyatta öldü

Asıl adı Jacob Gershwin olan besteci, 26 Eylül 1898 de New-York'ta doğdu. İsrail asıllı olan babası Rusya'dan gelip Amerika'ya yerleşmiş, sırasıyla lokantacılık, fırıncılık yapmış, bilardo salonu, Türk ve Rus hamamı işletmiştir. George Gershwin'in biyografisini yazan René Chalupt, «... küçük Gershwin'in bütün dünyası oturduğu sokaktı. Mahalle arka daşlarıyla futbol oynar paten yapar, döver ve dövülürdü...» diye yazar. Müziğe karşı ilk ilgisi, mekanik bir piyanonun çaldığı Antoine Rubinstejn'in bir parçasıyla uyanı. «... şimdi bile bu melodiyi duyduğumda kendimi yalnızca 125 no sokağın kaldrımında durmuş parçayı dinlerken görürüm.» O günden sonra, bir kaç para karşılığı plâk çalınan salonlara gitmeye başladı. Dört yıl sonra bir tören münasebetiyle okuluna gelen çok genç bir kemancının çaldığı Dvorak'ın «Humoresque»i onda ikinci büyük etkiyi yarattı. Max Rosen adındaki bu küçük kemancıyla ayrılmaz arkadaş oldular. «Bana müzik dünyasını açan Max olmuştur. Az kalsın kapatan da o olacaktı. Müzik üzerine bitmez tükenmez konuşmalarımız sırasında benim müziğe karşı doğan hevesime karşı hiç müsamaha göstermezdi. Nihayet bir gün müziği meslek olarak seçmek fikrinden vazgeçmemi açık açık söyledi. «İnan bana, George, sende böyle bir kabiliyet yok.»

1911 yılına doğru babası Gershwin'e bir piyano satın aldı. Önceden gizli gizli çalışmış olan küçük Gershwin

önceleri değersiz hocalarla çalıştıysa da sonra iyi bir operet bestecisi olan Charles Hambitzerle çalışmaya başladı. Hocası ona Copland'ı, Liszt'i ve Debussy'yi tanıttı ve özellikle konserleri izlemesini tavsiye etti. «Konseri çok dikkatli, yalnız kulakla değil bütün benliğimle dinler, müziğe doyardım. E-ve dönünce de piyanoya oturur motifleri tekrarladım. Daha sonraları ifadeye çalışmış olduğum Amerikan halkının ruhunu tanımayı öğre niyordum.»

1914 te Gershwin şansonlar ve bir gece kulübünde ismini bildirmeden kendisinin çaldığı, bir tango besteledi. Hafif müziğin her çeşidini yakından tanıdı ve piyanoda şaşılacak bir virtüozite elde eden Gershwin, yazdığı şarkıları dergilerde yayınlamayı başardı, bu arada ünlü film şarkıcısı Fred Astaire'le dost oldu. 1918-1919 da «La la Lucille» adlı ilk opereti, New York ve Boston'da altı ay süreyle büyük başarı kazandı. Al, John son'un lanse ettiği «Swanee» adlı şarkısı plâga alındı ve iki milyondan fazla satıldı. Gershwin, 21 yaşında tanınmış bir hafif müzik bestecisi ve... servet sahibi olmuştu.

Dört yıl, George White's Scandals «Show» topluluğu ile işbirliği yaptıktan sonra orkestra sefinin senfonik eser için bir eser sipariş etmesi üzerine meşhur «Rhapsodie in Blue»yu besteledi. 12 Şubat 1924 te bestecinin bizzat piyanoyla iştirakiyle ilk defa çalınan bu eser çok büyük bir başarı kazandı. Ertesi yıl New York Filarmonik Orkestrasının isteği üzerine piyano için bir concerto besteledi. Daha sonra...

di. Daha sonra «Goldwyn Follies» adlı renkli filmin müziğini yazdıysa da uzun yılların yorgunluğu besteciyi hasta etti. 10 Temmuz 1937 günü kaldırıldığı hastahanedede başında bir kist görüldü. Ameliyata rağmen ertesi gün hayata gözlerini kapadı.

MELİHA ARTUN

PIANOSUNUN BAŞINDA — Rachmaninoff çok sevdiği müziğe dalmış durumda görülüyor.

BALE

Ailesi kızkardeşini balerin yapmak istiyordu. Fakat o, dansör oldu

DAVID BLAIR

Ünlü Müzisyenlerden Portreler

Tanıdığım Rachmaninoff

İngiliz Piyanisti Henderson anılarını anlatıyor

● Hayatını müziğe vermiş bunun karşılığını da tam olarak almıştı

Hayatının son on yılında Rachmaninoff'u tanımak, benim için büyük bir talihtir. Gerçi bu dev sanatçıyla değişik vesilelerle bir kaç defa rastlaşmışım. Fakat, bütün bunlar tesadüfi tanışma ve konuşmalardı. Nâzik ve samimi görünüşüne rağmen Rachmaninoff dost seçiminde son derece

muhafazakârdı. Ancak zamanla ve çok iyi tanıdığı kimselerle arkadaş olurdu. Rachmaninoff ve ailesi ile ilk tanışmam 1933 yılının yazında oldu. Paris'te bir arkadaşımızda karımla birlikte misafir kalırken Zürich'e de geçeceğimizi öğrenen Rachmaninoff, karım la beni Hertenstein'daki vilâsına davet etti. Fırtınalı bir havada yaptığımız bu ziyareti ve Rachmaninoff ailesinin bizlere gösterdiği konukseverliği bu gün dahi unutamamışızdır. Sonraki yıllarda ise Hertenstein'a yaptığımız her seyahatte Rachmaninoff'lara uğramamız, sanatçının İngiltere'deki bütün turnelerinde ise Glasgow'a yani bize uğraması âdet hâline geldi. Lucern gölü kıyısındaki Senar adındaki vilâsı, bütün ayrıntılarıyla sahibinin zevkini taşıyordu. Villâya verilen bu acaip isim Rachmaninoff'un orijinal buluşlarından biriydi. Senar kelimesinin ilk hecesi kendi adının ilk iki harfinden, Sergei, üçüncü ve dördüncü harfleri karısının adının ilk hecesinden, Natalie, son harfi ise Rachmaninoff adının ilk harfinden geliyordu. Yazın bu güzel villâyı Rachmaninoff'un kızı ve torunları renklendirirdi.

Rachmaninoff'ların evlerinde bulunmak harb öncesi Rusya'sını tanımak demekti. Kültür ve huzur e-ve hâkimdi. Bunda karısının olgun şahsiyeti ve sevimliliği muhakkak ki önem li rol oynuyordu. Zaten Rachmaninoff'dan bahse-

M. HENDERSON'dan Çeviren: Neibe HELVACIOGLU

derken karısından söz etmemeye imkân yoktur, çünkü Rachmaninoff yazılarını geçirdiği bu mutluluk li-manında karısının desteği ile istirahat eder, çalışır ve kış turnelerine hazırlanırdı. Evde kaldığı zamanlar başlıca merakı güzel havalarda motorlu teknesi ile gölde gezmekti. Bu gezintilerde kendisine refakat edenlere çok iyi tanıdığı gölü bütün teferruatı ile anlatırdı.

Pek çok üstün vasıfları olan bu ünlü sanatçıdan burada kısaca bahsetmek çok güç. O, büyük bir insan, büyük bir şahsiyetti. Bütün hakiki adamlar gibi samimi ve alçak gönüllüydü. Genç müzisyenlere kendi sahalarında yardım etmeği severdi. Ancak bu yardımı kimse duymazdı.

Hayatını vakfettiği sanatı hakkında şöyle derdi: «Müzik kalpten doğmalıdır. Tecrübelerim göstermiş tir ki besteleme arzusunun kaynağı hislerimi müzikle ifade etmek içgüdüsünden başka bir şey değildir. Tıpkı düşüncelerimi konuşmak la ifade etmem gibi. Bence bu, sanatta esastır. Eski formül ve teorilere göre eserler yaratan veya sırf günün modası olduğu için belirli bir tarzda yazan besteciler hakkında pek fazla sempati duyamam. Bence, gerçek müzik hiç bir zaman bu şekilde meydana gelme-

En büyük zevki gölde motoru ile yaptığı gezintilerdi bu gezintiler esnasında başını dinler ve yeni besteler yapmak için kuvvet bulurdu.

miştir ve gelmeyecektir de.» Paderewski gibi ünlü bir piyanistten sonra Rachmaninoff'un da büyük bir piyanist ve besteci olması sebebi bu samimiyet ve dürüstlüğüdür.

Rachmaninoff'u son defa 1939 Ağustosunda Lucern'deki Enternasyonal Müzik Festivalinde dinlemiştim. Sanatçı bu festivali maddî ve manevî olarak desteklemişti. Konser arasında ailesi ile birlikte kendisini görmeğe gittiğimde bütün vakarı ile beni Toscanini'ye «Britanya'nın en seçkin piyanistlerinden biri» olarak tanıtmıştı. Bu konserde Pa-

ganini'nin bir temî üzerine varyasyonlarını çalmıştı.

Bu, Rachmaninoff'la son konuşmamız oldu. Konserden sonra Amerika'ya çağırıldığını ve gideceğini söyledi. Harp bulutlarının Avrupa'yı gölgelediğini hissetmişti sanki. İki gün sonra İsviçre'den ayrıldı. Sonraki yıllarda «Rachmaninoff İngiltere'ye bir daha dönmedi. Bu sebeple, sanatçının son İngiliz arkadaşı olduğumu söyleyebilirim.

Rachmaninoff'un ölümü ile çağımız büyük müzik dehallerinden birini daha kaybetmiş oldu.

ülkenmez konuşmalarımız sırasında benim müziğe karşı doğan hevesime karşı hiç müsamaha göstermedi. Nihayet bir gün müziği meslek olarak seçmek fikrimden vazgeçmemi açık açık söyledi. «İnan bana, George, sende böyle bir kabiliyet yok.»

1911 yılına doğru babası Gershwin'e bir piano satın aldı. Önceden gizli gizli çalışmış olan küçük Gershwin

Dört yıl, George White's Scandals Show topluluğu ile işbirliği yaptıktan sonra orkestra şefinin senfonik eser için bir eser sipariş etmesi üzerine meşhur «Rhapsodie in blur» yu besteledi. 12 Şubat 1924 te bestecinin bizzat piyanoyla iştirakiyle ilk defa çalınan bu eser çok büyük bir başarı kazandı. Ertesi yıl New York Filarmonik Orkestrası şefinin isteği üzerine piano için bir konçerto besteledi. Bunu: Operetlerinin en güzeli «Funny face» takip etti. 1928 de Paris'e giden besteci orada Paris'te bir Amerikalı'yı besteledi. Tekrar New York'a döndüğünde Petropolitan Operasının siparişi üzerine Porgy and Bessi besteleyen Gershwin'in bu eseri ilk defa 1935 de Boston'da oynanmıştır.

1936 da Hollywood'da Beverly Hills'e yerleşen Gershwin, arkadaşı Fred Astaire'in iki filminin müziğini yazdı.

Müzik Dünyasından Fıkralar

İKİSİDE BİRBİRİNDEN GÜZEL

Genç öğrencilerinden biri Rossini'den iki eserini dinlemesini rica etmişti. Birini çalıp bitirdikten sonra:

— Öteki bundan daha güzeldir dedi.

Rossini,
— Muhakkak, diye cevap verdi, öyle olmasa icab eder.

TEŞRİHTE HATA OLMAZ

Violonist Fritz Kreisler bir gün bir balıkçının önünden geçiyordu. Kapının önündeki tablânın üzerinde duran gözleri sabit, ağızları açık kalmış balıkları görünce ansızın:

«Şu anda aklıma geldi.» diye mırıldandı. «Bu gece konserim var.»

HAVA KİMLER İÇİN SICAK

Jascha Heifetz Amerika'daki ilk konserini veriyordu. Koskoca Carnegi Hall konser salonu bu genç ke mancıyı dinliyebilmek için gelen müzik severlere tarafından hinca hin doldurulmuştu. Ünlü pianist Rubinstein ile Violonist Mişha Elman da dinleyiciler arasındaydı. Heifetz, akıllara durgunluk veren tekniğiyle bütün herkesi büyülediği bir sırada, Mişha Elman sıkıntıyla yanındaki koltukta rahat rahat oturan Rubinstaine döner: «Öf, hava ne kadar sıcak değil mi?» dedi Rubinstein mütebessim cevap verdi. «Pianistler için değil.»

DAVID BLAIR — Dünyanın en iyi dansörlerinden biri olarak kabul edilen Blair bugünkü haline gelebilmek için insan üstü bir çalışma gücü göstermiştir. Onun bu başarısında bu şekilde çalışmasının ve baleyi çok sevmenin rolü büyüktür.

BALE

Ailesi kızkardeşini balerin yapmak istiyordu. Fakat o, dansör oldu

DAVID BLAIR

Sadler's Wells'in Amerika turnesinden sonra İngiltere'ye dönüştürüldü David Blair'i bir sürpriz bekliyordu. Şirket idaresi kendisini «birinci sınıf dansörlüğe» terfi ettirmeğe karar vermişti. Bir başlangıç mükafatı hemen bunu takip etti. Swan Lake, Sleeping Beauty ve Cinderella'daki prenslerin dansı verildi.

Blair'in öğretimi 15 yıl önce henüz sekiz yaşında iken başladı. Kuzey İngiltere'nin bir endüstri kasabası olan Halifax'te yaşayan fakir bir ailedendi. Aile bütçesindeki birkaç fazla kuruş David'in küçük kızkardeşinin dans derslerine ayrılmıştı. Fakat, kızkardeş kısa zamanda hevesini kaybedince, David annesini kardeşi yerine dans dersi alabilmesi için ikna etti.

O yıl - 1940 - küçük çocuğun hayatında mühim bir yıl oldu. Çünkü dans derslerine başlamıştı. Bu başlangıçtan kısa bir süre sonra bir profesyonel bale trupuna kabul edildi. (The Anglo - Polish Ballet).

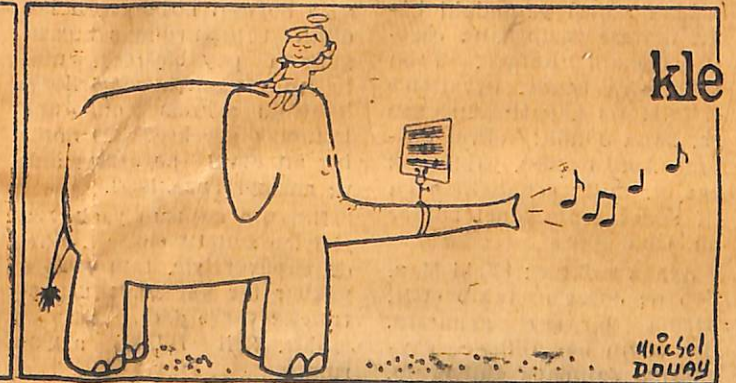
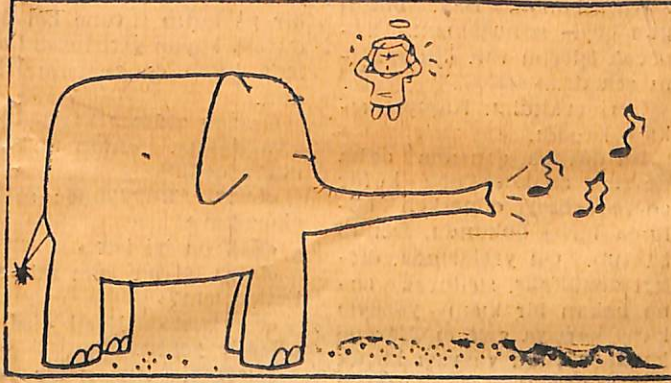
Çalıştığı bir yıl içerisinde David, İngiltere'de düzenlenen bütün Sunshine dans müsabakalarında yer aldı. Ondört yaşına bastığında altı gümüş kupa ve 45 altın madalya kazanmıştı. Artık ünlü bale trubu Sadler's Wells'e müracaat edebilirdi. 1946 yılında David'e dans öğrenimi ve bütün diğer masraflarını kapsayan bir burs verildi. Ni hayet George Concharov, Claude Newman, Ailne Phillips ve Ursula Moreton gibi belli başlı hocalarla çalışmak fırsatı eline geçmiş oldu.

Bir yıllık çalışma genç dansörü sahneye hazırlamak için yetmişti. Fakat hâlâ boyu sahne ölçülerine göre çok kısa idi. Giselle ve Swan Lake'teki dansları için bu kusurun da bir hâl çaresi bulundu. John Cranko, ilk balesi olan «Children's Corner» hazırlarken David'i Gollywog rolüne seçti. Bu müşterek çalışma, koreograf ve dansör arasında devamlı bir meslek dostluğu yarattı.

En önemlisi, aynı yıl David'in boyu mucize kabilinden 20 cm. uzadı. Böylece Anton Dolin'in Sadler's Wells tiyatrosu balesi için hazırladığı «Casse Noisette» isimli eser için seçilebilecekti. Ve böylece, Dolin, Swan Lake'teki Benno rolünü David'e verdi.

Amerika David'i ilk 1951 yılında Sadler's Wells tiyatrosu balesinin turnesinde tanıdı. Bunu Swan Lake, Sleeping

Beauty, The Shadow ve Checkmate'teki başarıları David Blair İngiltere'nin yetiştirdiği en ünlü dansörlerden biridir.

HAFTANIN GENC SANATÇISI

Ümit veren bir dansör

ALTAN TEKİN

ALTAN TEKİN — Başarı yolunda.

Türkiye'de Bale, nedense yalnız kızlara özgü bir sanat kolu olarak görülür. Bu kanı, herhalde erkek fiziğinin Bale gibi frapan ve elâstiki bir san'ata göre fazla hantal, ve ya fazla efemine bulunmuş olmasındandır.

Konservatuarlara yüzlerce kızın Bale bölümüne müracaat etmesine karşılık, istenilen çok altında erkek öğrencinin başvurusu bu düşünceyi Türkiye çapında olduğunu gösterir. Oysa, erkek fiziğinin Bale san'atındaki rolü vazgeçilmez derecede önemlidir. Erkek dansörün eşlik etme görevinin yanı sıra yaptığı öyle hareketler vardır ki, bu hareketleri hiç bir kadın balerin yapamaz.

1947 yılında, Kars'ın Sarı kamış ilçesinde dünyaya gelen bir erkek çocuk için, ailesinin kimbilir ne tasavvurları vardı? Onu ya hâkim, ya hekim, yahut da paşa yapacaklardı. Altan Tekin adındaki bu çocuk bu ninnilerle uyudu, bu temennilerle ilk okula başladı. Eğer bir tesadüf olmasaydı belki de bu temennilerden birisi hakikat olacaktı. Fakat bir tesadüf bütün herşeyi değiştirdi. İlkokulu bitirmek üzereyken Ankaradan ağabeyisi misafir olarak Altan'lara gelmişti. Kars'ın temiz havası ve saf güdalarıyla sırım gibi bir dehanlı olan kardeşine beka-

sen bir dansör olmalısın» dedi. Ve dedikini yapmak için de kardeşinin kolumdan tuttuğu gibi Ankaraya götürdü. Altan, 1959 yılın da Devlet Konservatuvarının Bale giriş sınavlarına girdi. Bu sırada 12 yaşında idi. Pek de ümidi olmamasına rağmen sınavı kazandı, ve okula kabul edildi. O zamandan bu güne tam 8 yıl geçti. Altan şimdi 20 yaşında ve 8 inci sınıf öğrencisi. Bir yıl sonra da mezun olacak. Bu 8 yıllık süre zarfında Konservatuvarın pek çok öğrenci temsillerinde rol aldı. Bir Orman Masalı (Adnan Saygun'un) Köçekçe, (Ulvi Cemal), Giselle (Pas deu Deus) La Vals, (Moris Ravel) ve bu yıl İstanbul'da hem de profesyonel san'atçılarla birlikte oynadığı My Fair Lady bu oyunlardan bazıları.

Altan'ın istikbale ait en büyük isteği: İyi bir dansör ve büyük bir Koreograf olmak. Bunun için de büyük bir kültür lüzumu olduğunu bildiğinden eline ne geçerse okuyormuş. «Türk Folkloru benim başarı kaynağım olacak» diyor.

Bu genç sanatçının başaracağına biz de inanıyoruz. Kimbilir, belki de çok kısa bir süre sonra ünlü bir Koreograf olarak Altan Tekin adı bütün Bale dünyasında duyulacaktır.

SENAR VILASI — Ünlü besteci hayatının bir çok yılını burada geçirdi.